

МЕШОВИТИ ИЗБОРНИ СИСТЕМИ²

Душан Вучићевић: *Мешовити изборни системи: историја, генеза, последице*, Београд: Службени гласник, 2020, 425 стр.

Мешовити изборни системи у последњим деценијама стичу све већу популарност како код политиколога, тако и код политичких одлучилаца који спроводе изборне реформе. Томе је свакако допринела теоријска привлачност система који спаја, како

се то често каже, оно најбоље од два традиционална модела (већинског /у смислу персонализације избора/ и пропорционалног /у смислу пропорционалности гласова и мандата/, те перципирано елиминише и њихове кључне мане), али и успех практичне примене, пре свега у Немачкој, у којој је систем у употреби од првих избора након завршетка Другог светског рата, па затим и у другим земљама. Ипак, управо због низа варијетета, различитих механизма и карактеристика, које мешовити изборни системи дугују својој историјској генези и специфичностима примене у сваком појединачном политичком и друштвеном оквиру, њихов појам није једнозначан. Као што и аутор ове обимне студије примећује, сваки мешовити систем је ад хок креација осмишљена да одговори на изазове друштва у којем се примењује, те у себи садржи не

само решења за локалне проблеме, претходна и наслеђена институционална решења и друштвенополитички контекст већ нужно и политичке интересе актера који су систем успостављали – будући да изборна правила често нису резултат жеље да се

¹ dejan.bursac@ifdt.bg.ac.rs; ORCID [0000-0002-2998-3990](https://orcid.org/0000-0002-2998-3990)

² Овај рад је реализован уз подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору о реализацији и финансирању научноистраживачког рада број 451-03-66/2024-03/200025.

успостави савршен систем, већ продукт преференције политичких актера и њихове намере да максимизују свој резултат. То све производи велику разноврсност институционалних правила која условљава опаску да не постоје две државе са идентичним моделом мешовитог система.

Вучићевић управо то и показује у уводним поглављима књиге, када разматра више могућих типологија, коначно се одлучујући за шест подтипова који представљају основ даље анализе. Притом, аутор кроз карактеристичне примере употребе ових система на изборима широм света детаљно објашњава њихове основне карактеристике, а нарочито ефекат на расподелу мандата. Овај систематичан преглед, кроз који аутор у ствари аргументује да се у случају мешовитих система не ради само о пуком хибриду правила изабраних из два традиционална типа изборних система већ о посебној породици изборних модела, резултат је споја квалитативне и квантитативне анализе потковане како претходним студијама, тако и значајном количином прикупљених података.

Изборна реформа, иако често тема у Србији, не материјализује се у погледу практичне примене у нашој земљи, макар када су у питању основна правила по којима систем функционише. Наиме, актуелни пропорционални изборни систем са затвореним листама и једном изборном јединицом у примени је у Србији, упркос бројним критикама и предлозима за промену, још од 2000. године, кроз десет парламентарних изборних циклуса. Осим мањих реформи и прилагођавања правила, која су била резултат ређе спољног или институционалног притиска, а чешће интереса политичких елита, основни постулати система (пропорционална расподела, затворене листе, једна изборна јединица) остали су непромењени. Ипак, мешовити систем је имао „својих пет минута“ у нашој земљи, бдући да је паралелни модел примењен у три изборна циклуса за избор посланика Скупштине Војводине (2004, 2008, 2012), пре него што је, без превише расправе, промењен у пропорционални, какав је у примени на парламентарним и локалним изборима. Ипак, са ове дистанце, можемо рећи да је искуство мешовитог изборног система у делу наше земље позитивно. Од 120 покрајинских посланика, 60 је бирано у једномандатним јединицама по већинском систему, а 60 са изборних листа по пропорционалном, што је гарантовало територијалну заступљеност свих војвођанских локалних самоуправа у покрајинском парламенту и омогућавало персонализацију представљања макар у својој већинској компоненти, а притом задржавајући релативно прихватљив ниво пропорционалности изборних резултата, као и могућност примене мера афирмативне акције за представљање жена и етничких мањина управо кроз пропорционалну компоненту – мада је последње делимично обезбеђено и географском концентрацијом најбројнијих мањина.

Како било, Вучићевићева студија управо наглашава утицај локалног контекста, претходног институционалног и посебно демократског искуства, али и дужине примене одређених изборних модела, тј. процеса учења у коме учествују како институције, тако и изборни актери (странке, лидери и кандидати), али, најзад, и гласачи. Посебно је значајна диспозиција између четвртог и петог поглавља, где се разматра увођење и успех ових модела у новим демократијама, али и у недемократским режимима. Примена изборних правила у околностима мањкавих демократија, хибридних режима, изборних аутократија или отворено ауторитарних режима је занемарен аспект

политичких наука, узевши у обзир актуелни глобални талас опадања демократије. Питање је како анализирати изборне системе и њихове ефекте када њихов циљ модела није расподела мандата већ намера режима да остане на власти и када, за разлику од демократских режима, постоји већа извесност изборних исхода од извесности примене изборних правила. У таквим ситуацијама, показује Вучићевић, мешовита изборна правила често се користе манипулативно, да би демократски легитимизовала последичну победу режима.

Корак даље, аутор своју детаљну анализу подиже на још виши ниво, прикупљајући податке из укупно 185 изборних циклуса у 35 држава у периоду након Другог светског рата, разматрајући стратешко понашање изборних актера на узорку од преко 21 хиљаде једномандатних изборних јединица унутар мешовитих система, ради прављења разлике како између намераваних и ненамераваних последица увођења изборних института мешовитог система, тако и дејства механичког фактора (правила о расподели мандата) и психолошког фактора (стратешког понашања актера). У том контексту, аутор истражује да ли различити изборни институти (однос удела листовних и номиналних мандата, тип формуле за рачунање мандата, величина изборне јединице, висина изборног цензуса, величина парламента) имају очекивано дејство на критеријуме диспропорционалности резултата, структуре партијског система, представљања жена и стабилности владе, узевши притом у обзир значајне разлике између држава развијене демократије и оних са некомпетитивним изборима, као и старих и нових демократија, будући да добијени налази показују велики значај процеса учења тј. усвајања изборних правила и политичког понашања које из њих произлази. Закључци овог сегмента анализе системских последица кључних модела мешовитог система јесу да пропорционалност резултата углавном зависи од типа везе номиналног и листовног нивоа расподеле, тј. утицаја већинске компоненте у којој је логично мања пропорционалност, те јачине евентуалног компензацијског механизма. Са друге стране, кључни утицај на представљање жена имају ниво постигнутих грађанских права који сигнализира отклон од патријархалног схватања политике, као и јачина пропорционалне расподеле, те најзад постојање система квота који прописује обавезну полну заступљеност на листама. Ти налази су углавном у складу са теоријским очекивањима. Са друге стране, изненађујући су резултати који се тичу фрагментације партијског система и дужине трајања владе, где у оба случаја стабилност не функционише како бисмо очекивали на основу логике изведене из два традиционална типа изборног система, што показује да актери у мешовитим системима развијају посебне и комплексне стратегије политичког деловања, а што најзад доприноси ауторовом аргументу да је реч о засебној породици изборних система.

То је доказивано и у последњем поглављу, које разматра стратешке последице дејства механичког и посебно психолошког фактора на обрасце конкуренције, што укључује број кандидата, удео гласова, као и стратешко гласање – тј. евентуално постојање контаминације у односу између две компоненте (већинске и пропорционалне). У преводу, аутора интересује да ли се партијско такмичење (и гласачка одлука) из пропорционалног сегмента прелива и утиче на већински, као и под којим условима се партијске елите и бирачи понашају стратешки, нарочито у смислу кандидовања (елите) и гласања (гласачи) за некомпетитивне кандидате у једномандатним изборним

јединицама. И овде се, као и у претходним поглављима, значајним показује процес учења и навикавања на изборна правила. То је важно забележити приликом практичног разматрања употребљивости ове студије за нашу земљу, и то из два разлога. Наиме, приликом разговора о реформи, у Србији се ретко сагледавају евентуалне дугорочне последице промене изборних правила, а примат има краткорочна политичка калкулација. Са друге стране, значајно је поновити и да је актуелни изборни систем у употреби готово четврт века, те да је путна зависност значајан фактор који ће све будуће реформе морати да узму у обзир.

Друштвени и посебно научни значај ове студије надилазе употребну вредност само у Србији, где, упркос питком стилу и једноставном језику аутора, сама комплексност материје налаже да ипак није реч о штиву за ширу читалачку јавност. Због свог обимног теоријског и посебно емпиријског обухвата случајева из целог света, као и низа тестираних зависних варијабли, али и због иновативних и оригиналних налаза, књига *Мешовити изборни системи* могла би да представља дело које је значајно за теоретичаре и практичаре изборне тематике у много ширем географском обухвату, те је стога велика штета што (још увек) није издата на енглеском језику.

Dejan D. Bursac¹
University of Belgrade,
Institute for Philosophy and Social Theory
Belgrade (Serbia)

MIXED ELECTORAL SYSTEMS²

Dušan Vučićević: *Mixed Electoral Systems: Structure, Genesis, Consequences*, Belgrade, Službeni glasnik, 2020, 425 pages

(Translation *In Extenso*)

In the past few decades, mixed electoral systems have gained increasing popularity both among political scientists and among political decision-makers who conduct electoral reforms. This has been certainly contributed to by the theoretical attraction of the system which connects, as it is commonly said, the best of the two traditional models (the majority one, in terms of election personalization, and the proportional one, in terms of proportionality of votes and mandates, thus eliminating their key faults in a perceived manner), as well as the success of its practical application, primarily in Germany, where this system has been in use since the Second World War, and then in other countries too. However, due to this very series of varieties, different mechanisms and characteristics which mixed electoral systems owe to their historical genesis and the specific features of the application in an individual political and social framework, their concept is not simple. Just as the author of this extensive study observes, each mixed system is an ad hoc creation devised to respond to the challenges of the society in which it is applied and, therefore, it does not contain only solutions to local problems, previous and inherited institutional solutions and the socio-political context, but indispensably political interests of the actors establishing this system – since electoral rules are often not the result of the desire to establish a perfect system, but the product of preferences of the political actors and their intention to maximize their result. All this generates great diversity of institutional rules which condition the remark that there are no two countries with a mixed system model.

That is exactly what Vučićević shows in the introductory chapters of the book, when considering several possible typologies and finally opting for six subtypes which constitute the basis for the further analysis. Moreover, the author uses the characteristic examples of the use of these systems in elections worldwide to explain in detail their main characteristics,

---

¹ dejan.bursac@ifdt.bg.ac.rs; ORCID [0000-0002-2998-3990](https://orcid.org/0000-0002-2998-3990)

² This paper was realized with the support of the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, according to the Agreement on the Realization and Financing of Scientific-Research Work No. 451-03-66/2024-03/200025.

particularly the effect on the allocation of mandates. This systematic overview, through which the author actually argues that in the case of mixed systems it is not only the mere hybrid of the rules chosen from two traditional types of electoral systems, but a special family of electoral models, results from the combination of qualitative and quantitative analyses supported both by previous studies and by a substantial amount of collected data.

Electoral reform, although a frequent topic in Serbia, is not materialized in relation to the practical application in our country, at least when it comes to the basic rules by which the system functions. In fact, the current proportional electoral system with closed lists and one electoral unit has been in use in Serbia, despite substantial criticism and numerous proposals for its change, ever since 2000, through ten parliamentary electoral cycles. Apart from minor reforms and adjustments of the rules, which were rarely a result of the external or institutional pressure, and more frequently of the interests of the political elites, the main postulates of the system (proportional allocation, closed lists, one electoral unit) have remained unchanged. However, the mixed system had its “five minutes of fame” in our country, since the parallel model was applied in three electoral cycles in the appointment of the MPs in the Parliament of Vojvodina (2004, 2008, 2012), before it was changed without excessive discussion, into the proportional system, which is currently in use in parliamentary and local elections. Nevertheless, from this distance we may say that the experience of the mixed electoral system in one part of our country is positive. Out of 120 provincial MPs, 60 were elected in single-mandate units by the majority system, and 60 from the electoral lists by the proportional system, which guaranteed territorial representation of all Vojvodina self-governments in the provincial Parliament and ensured the personalization of representation at least in the majority component, while retaining a relatively acceptable level of proportionality of electoral results, as well as the possibility of applying the affirmative action measures for representing women and ethnic minorities through the proportional component itself – although the latter was partially ensured by the geographical concentration of the most numerous minorities.

In any case, Vučićević’s study emphasizes the very impact of the local context, previous institutional and particularly democratic experience, but also of the length of the application of certain electoral models, i.e., the learning process in which both institutions, and electoral actors (parties, leaders and candidates) participate, including, eventually, voters. Of special relevance is the disposition between Chapters 4 and 5, which considers the introduction and success of these models in new democracies, as well as in non-democratic regimes. The application of electoral rules in the circumstances of deficient democracies, hybrid regimes, electoral autocracies or openly authoritarian regimes has been a neglected aspect in political science, taking into account the current global wave of declining democracy. The question arises as to how to analyze electoral systems and their effects when their model goal is not allocation of mandates, but the regime’s intention to stay in power and when, unlike democratic regimes, there is greater certainty of electoral outcomes than the certainty of the application of electoral rules. In such situations, as Vučićević shows, mixed electoral rules are often used manipulatively, so as to democratically legitimize the consequential victory of the regime.

Furthermore, the author raises his detailed analysis to a yet higher level, collecting data from a total of 185 electoral cycles in 35 countries in the period after the Second World

War, considering the actors' strategic behaviour on the sample of over 21,000 one-mandate electoral units within mixed systems for the purpose of distinguishing both between the intended and unintended consequences of the introduction of the mixed-system electoral, and the effect of the mechanical factor (rules about mandate allocation) and the psychological factor (the actors' strategic behaviour). In that context, the author explores whether different electoral institutes (the ratio between the share of party-list and nominal mandates, the type of formula for mandate calculation, the electoral unit size, the level of the electoral census, the parliament size) have an anticipated effect on the criteria of the result disproportionality, the party system structure, women representation and government stability, taking into account significant differences between countries with developed democracy and those with non-competitive elections, as well as old and new democracies, since the obtained findings show great importance of the process of learning, i.e., acquiring electoral rules and political behaviour deriving from them. The conclusions of this segment of the analysing the system consequences of the key mixed-system models are that the result proportionality mostly depends on the type of the relation between the nominal and party-list levels of allocation, or the effect of the majority component in which there is a logically smaller proportionality, and the strength of the potential compensation mechanism. On the other hand, the key effect on women representation is produced by the level of achieved civil rights which signalizes the deviation from the patriarchal understanding of politics, as well as the strength of proportional allocation and, finally, the existence of the quota system which prescribes mandatory gender representation in electoral lists. These findings are mostly in line with the theoretical expectations. In contrast, there are surprising results regarding the party system fragmentation and the length of the government's mandate, where in both cases stability does not function in the way we might expect based on the logic derived from two traditional types of the electoral system, which indicates that actors in mixed systems develop special and complex strategies of political acting, which finally supports the author's argument that it is a separate family of electoral systems.

It is also proved in the final chapter which considers the strategic effects of the mechanical and particularly psychological factor on the competition patterns, which includes the number of candidates, the share of votes, as well as strategic voting – namely, the potential existence of contamination in the ratio between two components (majority and proportional). In other words, the author is interested in whether party competition (and the voters' decision) flows from the proportional segment and enters the majority one, as well as in what circumstances party elites and voters act strategically, particularly in terms of candidacy (elites) and voting (voters) for non-competitive candidates in one-mandate electoral units. Here, just as in the previous chapters, the relevance is shown of the process of learning and adjusting to electoral rules. It is important to note in practical considerations of the usability of this study for our country – for two reasons. Namely, in the discussions about the reform, potential long-term consequences of the change in electoral rules are rarely taken into consideration in Serbia, while short-term political calculation has priority. On the other hand, it is important to repeat that the current electoral system has been used for almost a quarter of the century, and that travel addiction is a relevant factor which will have to be taken into account by all future reforms.

Social and particularly scientific significance of this study surpasses its use value solely in Serbia where, despite the author's smooth style and simple language, the very complexity of the subject matter emphasizes that this is not a text for a broader readership. Because of its extensive theoretical and especially empirical coverage of the cases from the whole world, as well as the series of tested dependent variables, and also its innovative and original findings, the book *Mixed Electoral Systems* may be a study which is important for theoreticians and practitioners of the selected subject matter on a much larger geographical scale. Therefore, it is definitely a pity that the book has not been (yet) published in English.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Bursać, D. (2024). *Basics of the Electoral System Reform: The Case of Serbia*. Beograd: IFDT. [In Serbian]
- Jovanović, M. (2004). *Electoral Systems in Post-Communist Countries*. Beograd: Službeni list/ Institut za političke studije/ Fakultet političkih nauka. [In Serbian]
- Vučičević, D. (2020). *Mixed Electoral Systems: Structure, Genesis, Consequences*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]